

Oponentský posudek diplomové práce Terezy Filinové „Mezi snem, hrou a skutečností: Román Alfreda Kubina „Die andere Seite“ a kulturně-historický kontext jeho českého překladu“

Diplomová práce Terezy Filinové se věnuje zajímavé a dosud neprobádané problematice geneze a recepcce českého překladu Kubinova jediného románu. Práce hledá motivace, jež vedly Ludvíka Kunderu k volbě přeložit a v roce 1947 vydat právě toto dílo, ale nevyhnutelně se věnuje i interpretaci samotného románu jak v kontextu Kubinova výtvarného díla, tak v kontextu střeoevropské modernistické literatury. Jako celek jde o práci zdařilou a smysluplnou, nicméně již sám žánr oponentského posudku mne vede k tomu zaměřit se spíše na problémové aspekty, na něž bych pak rád od diplomantky slyšel při obhajobě odpovědi:

1) Celková kompozice práce. Rozhodnutí začít charakteristikou surrealismu ve světovém i českém kontextu je sice rozhodnutím logickým jak z pohledu Kubinova umění, tak i z pohledu pozice překladatele jako člena Skupiny Ra. Z hlediska kompozice práce je ale rozhodnutím dle mého názoru velice problematickým, neboť výrazně a apriorně zužuje spektrum otázek, které si nad genezí i recepcí překladu tohoto románu lze klást. To, že si nejdřív zevrubně vymezím obecné znaky surrealismu, pak vede celou práci k hledání těchto znaků v Kubinově výtvarném i prozaickém díle. Naprosto se pak vytrácí kompoziční překvapivost a dynamičnost práce. Deduktivní metoda, kdy si nejdřív vytvořím celkovou tezi a pak ji jen dokládám, je v tomto ohledu metodou nepřilíš vděčnou. Jsou-li celé zevrubné pasáže věnovány obecné problematice snu či bdělého snu, je pak více než zřejmé, že sen či bdělý sen se najde i v Kubinovi. Nebylo by bývalo zajímavější vyjít od textu samotného románu a pak k němu teprve hledat možné interpretační klíče? Jistě by tím stěžejním byl tak jako tak surrealismus, ale cesta by nebyla tak zjevná.

2) Školské provedení práce. Na jedné straně je sympatické, že diplomantka ve stylu zlatého věku románu vede čtenáře a na počátku každé kapitoly mu nastíní, co v ní bude vysvětlovat. Na straně druhé vzhledem k modelovému čtenáři diplomové práce snad až zbytečně rekapituluje i to, co by tento modelový čtenář tak jako tak měl vědět: kdo a kdy založil Surrealistickou skupinu, co je principem surrealistického psaní. V těchto pasážích nemůže být původní a musí jen převypravovat obecně známý příběh. Tam, kde se objeví prostor pro literárněhistorickou interpretaci, nicméně zůstává u apodiktických tvrzení: že byl surrealismus k nám „uměle zaveden“, jsou dohady, on se postupně vyvíjí z poetismu (s. 9). Kde je analýza, která by to doložila? Já vím, pro práci samu je to irelevantní, ale proč to tedy v ní vůbec řešit? Navíc v těchto částech nerozlišitelně splývá parafrázování surrealistických postulátů s dikcí diplomantčino: je věta „Surrealismus uskutečňuje transformaci reality a ireality v surreality“ (s. 10) tvrzením vyjadřujícím přesvědčení diplomantčino, či je parafrází něčeho z manifestů a programů hnutí samotného?

Tentýž školský tón postihuje i dikci celé práce. Věta, že po roce 1948 „Vznikala díla v duchu socialistického realismu a literatura, která neodpovídala jeho požadavkům, byla cenzurována a ničena“ (s. 12) je snad přijatelná v novinovém článku, ale pro odbornou práci celou záležitost nesnesitelně zplošťuje: kdo cenzuroval či ničil díla Bondyho, Vodsed'álka, Hrabala, kdo ničil koneckonců i díla poválečných surrealistů? Ta vznikala ineditně, aniž by byla vůbec vystavena do kontaktu s oficiálním diskursem. Obdobný publicistický či školně výkladový přístup lze doložit ledaskde: „malíř většinou psali a literáti malovali“ (s. 13); „Před návštěvou výtvarného kabinetu svého přítele hudebníka byl Kubin nemocen“ (s. 26) aj. A školská se mi zdá být i analýza samotného románu, která důsledně vychází z biografických okolností, nabídnutých nám autorovým sebe-výkladem v jeho Vlastním životopise. Dozvídáme se tak, kdo vymyslel titul Kubinova románu (jeho budoucí švagr), ale už se nedozvídáme, odkud to diplomantka ví. Je to její objev, či parafráze tvrzení někoho jiného? Dá se takovému tvrzení bez uvedení zdroje věřit? Je vztah mezi Zemí snivců a Kafkovým

Zámek opravdu „už ozřejměn“ (s. 28) na základě Kunderova postřehu o „mraku zániku ... monarchie“, který „visí nad oběma díly“ (s. 28)?

3) Opakování některých tvrzení. Práci by výrazně prospělo ještě jedno čtení s jistým časovým odstupem. I autorka by pak viděla, na kolika místech opakuje – asi spíš nechtěně než metodou kopírovat a vložit – jedno a totéž: teze o tom, že k nám surrealismus „nebyl uměle zaveden“ se po s. 9 objeví i na s. 11. Kunderův postřeh o paralelách Země snivců a Zámku je zopakován po s. 28 i na s. 41. Informace o 11 ilustracích k Meyrinkovu Golemovi se po s. 27 vyskytne – a opět v dikci podání první zprávy – i na s. 42. Hercules Bell v diplomantčině podání obvykle něco „s sebou přináší“: na s. 48 „s sebou přináší racionalitu, aktivitu, vzdor“, na s. 62 „s sebou sice přináší čerstvý vítr rozumu“, na s. 79 „Příchod rázného Američana Herkula Bella obnoví protiklady“, na s. 87 „pokrok přichází s Herkulem Bellem“. I o tom, že název románu vymyslel Kubinův švagr, jsme informováni pro jistotu dvakrát. Jsou i tyto – jistě mimovolné – lapsy paměti projevem diplomantčina snění, tak jako jím má být Kubinův celý román? Neposouvá i u Kubina jazykové ztvárnění a to, že i jazyk sám „mluví“, jakkoli autentickou výchozí snivost či snění někam jinam již pouhým komponováním celku, který má tak výraznou a lineární dějovou linii?

Právě proto i monotónní opakování stěžejní teze o snu jako klíči k celému Kubinovu dílu, aniž by tato teze byla příliš prohlubována či variována, vede pak – alespoň mne při četbě této práce – spíše k hledání jiných klíčů než k tomu, abych se na podesáté vzdal a tezi přijal. A tato teze – byť vskutku opakovaná mnohokrát – mi přijde jako nejméně přesvědčivý interpretační klíč. Sen je v diplomantčině interpretaci k románu přiřazen, nikoli nalezen jako interpretační výsledek.

4) Užívání sekundární literatury a způsob odkazování k ní. Autorka si oblíbila postup, kdy nabídne určitou tezi, pak do závorky vloží odkaz „srov.“ (např. „(srov. Cersowsky 1989: 83)“ (s. 28) a v následující větě se pak o autorovi a jeho tezi rozepíše: „Určité typizovanosti až klišé (...) si u její postavy všimá Peter Cersowsky“ (s. 28). Toto provádí vskutku opakovaně. Je to postup zbytečně zdržující a zavádějící, stačil by přece odkaz jediný; mají-li už být oba, bylo by naopak logičtější nejdříve odkazovat celou větnou konstrukcí, a pak teprve odkázat k pramennému zdroji oním „srov.“.

Pochopitelně že práce má i celou řadu kladů: je koncentrovaná na dané téma, je podložena zevrubnou obeznámeností s kubinovskou literaturou a v řadě míst dokáže i velice uspokojivě nabídnout odpovědi na základní otázku: proč právě Ludvík Kundera v roce 1947 vydává překlad Kubinova románu. O to je mi ale tím víc líto, že absence poslední redakce před odevzdáním ponechala v práci zjevné vady na kráse a to, co mohlo být zcela zásadním a pro teď a tady vyřešeným problémem, k nám přichází v poněkud nedotažené podobě.

Z těchto všech důvodů práci doporučuji k obhajobě a navrhuji její hodnocení známkou **velmi dobře**.

V Praze dne 12. 5. 2006

doc. dr. Petr Bílek, CSc.